Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Image not found or type unknow

Державний обліковий номер: 0823U102008

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 26-12-2023

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ № 0302-3к/204 від 12.02.2024 р.

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ахмедова Ельвіра Джавадівна

2. Elvira Akhmedova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4515-4359

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філологія

Дата захисту: 24-01-2024

Спеціальність за освітою: Філологія

Місце роботи здобувача: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ID 3437

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 16.21.11, 16.21.21.21, 16.31.41, 16.31.41.03

Тема дисертації:

1. Стратегії англо-українських перекладів художніх порівнянь: когнітивний аналіз

2. Strategies of English-Ukrainian translations of fiction similes: cognitive analysis

Реферат/анотація:

1. У дисертаційному дослідженні висунуто гіпотезу, згідно з якою вибір стратегій одомашнення чи очуження в англо-українських перекладах художніх порівнянь, переважно, визначається незбіжністю концептуальних моделей англійських порівнянь та їх потенційних українських відповідників, що визначає їхню структурно-семантичну і (суб)культурну специфіку і позначається на перекладацьких рішеннях. Разом з тим, існує можливість вибору стратегії всупереч мовним і когнітивним обмеженням. Методологічною основою дослідження є діяльнісна концепція перекладу, яка дозволяє поєднати структурно-семантичний і когнітивний перекладацький аналіз на рівні концептуальних моделей художніх порівнянь вихідного і перекладного текстів, а також перекладацьких процедур як когнітивних операцій, які визначають стратегії перекладу. Наукова новизна дослідження полягає в інтегруванні інструментарію структурно-семантичного і когнітивного перекладознавства, що дозволяє виявити не лише способи/трансформації перекладу, а і концептуальні структури, і когнітивні операції, які їх пояснюють, а також розмежувати довільні рішення перекладача і рішення, спричинені лінгвокультурною або (суб)культурною специфікою концептуальних

моделей, що стоять за мовними/мовленнєвими одиницями оригіналу і перекладу. У першому розділі обґрунтовуються теоретико-методологічні основи дослідження: аналізуються структурно-семантичний і когнітивний підходи до вивчення перекладу художніх порівнянь, надається визначення і класифікація художніх порівнянь в когнітивному ракурсі, уточняється поняття перекладацької стратегії і перекладацької процедури, здійснюється когнітивна класифікація перекладацьких процедур. У другому розділі розглядається стратегія очуження англо-українського перекладу художніх порівнянь, яка реалізується як формальне або змістове відтворення в українському перекладі англійських порівнянь, побудованих на концептуальних моделях, які, імовірно, не вкорінені у свідомості реципієнтів тексту перекладу. У третьому розділі аналізується стратегія одомашнення англо-українського перекладу художніх порівнянь, яка здійснюється усіма перекладацькими процедурами. Результати наукового дослідження узагальнюються у таких висновках, які підтверджують гіпотезу роботи. Художнє порівняння є когнітивною структурою, мовні і мовленнєві втілення якої реалізують базову концептуальну модель КОНЦЕПТ-ЦІЛЬ А Є ЯК КОНЦЕПТ-ДЖЕРЕЛО Б ЗА ОЗНАКОЮ В. За критерієм потенційної укоріненості концептів-складників концептуальної моделі художнього порівняння у свідомості представників культури оригіналу і перекладу виокремлюються наступні типи художніх порівнянь: конвенційні (загальнолюдські), оригінальні (індивідуальні), алюзивні (від загальнолюдських до культурно і субкультурно специфічних), порівняння-реалії (лінгвокультурні або (суб)культурні), фразеологічні (поділювані або не поділювані членами лінгвокультур оригіналу і перекладу). Перекладацька стратегія є потенційно усвідомлюваною когнітивно-комунікативною діяльністю перекладача, що реалізується перекладацькими процедурами, тобто когнітивно-комунікативними діями, що спрямовані на вирішення конкретних перекладацьких проблем в межах речення-висловлення як частини тексту. Перекладацькі процедури включають: 1) відтворення (формальне або змістове) вихідного порівняння із збереженням вихідної концептуальної моделі; 2) заміну вихідного порівняння на порівняння іншої концептуальної моделі; 3) згортання порівняння до пояснення його змісту; 4) усунення порівняння; 5) додавання порівняння в текст перекладу за відсутністю такого в тексті оригіналу. Стратегія очуження реалізується перекладацькою процедурою формального або змістового відтворення порівняння (алюзивного, оригінального, фразеологічного або порівняння-реалії), побудованого на концептуальній моделі, яка, ймовірно, не укорінена у свідомості реципієнтів. Стратегія одомашнення втілюється усіма перекладацькими процедурами і утворює дві дихотомії: повне одомашнення (пов'язане зі змінами на когнітивному рівні) vs. часткове одомашнення (обмежується змінами структурно-семантичного рівня) і вимушене одомашнення (спричиняється незбіжністю граматичних структур та/або концептуальних моделей вихідного і перекладного порівнянь) vs. довільне одомашнення (не спричиняється лінгвокультурною або (суб)культурною специфікою). Повне одомашнення реалізується перекладацькими процедурами заміни, згортання, усунення і додавання, які є вимушеними (у випадку лінгвокультурної і (суб)культурної специфіки концептів-джерел вихідних фразеологічних і алюзивних порівнянь, а також лінгвокультурно специфічних фразеологізмів, що не містять порівняння) або довільними (у випадку конвенційних і оригінальних порівнянь). Часткове одомашнення є переважно довільним і поділяється на лексико-граматичне і стилістичне: стилістично-морфологічне і стилістично-лексичне. Часткове одомашнення у функції нейтралізації очуження є вимушеним.

2. The thesis puts forward a hypothesis that the translator's choice in favour of domestication or foreignization for English-Ukrainian translations of fiction similes is mainly determined by the inconsistency of conceptual models of English similes and their potential Ukrainian equivalents, which determines their structural-semantic and (sub)cultural specificity and is reflected in translation decisions. At the same time, a translator can choose a strategy contrary to linguistic and cognitive constraints. The research methodological foundation is based on the action-oriented approach, which enables the researcher to combine structural-semantic and cognitive translation analysis at the level of conceptual mapping of fiction similes of the source and target texts, as well as translation procedures as cognitive operations/actions that determine translation strategies. The research novelty is based on the integration of the tools of structural-semantic and cognitive translation studies, which enables the researcher to identify not only translation techniques/ transformations, but also conceptual mappings and

cognitive operations which explain them, as well as to distinguish between free translator's decisions and decisions caused by the linguistic or (sub)cultural specificity of the conceptual mappings behind the language/ speech units of the source and target texts. The first chapter provides the theoretical and methodological foundations of the research. It discusses structural-semantic and cognitive approaches to examining fiction similes translation cases, provides definitions and classification of fiction similes from the cognitive perspective, clarifies the concepts of translation strategy and translation procedure, and performs the cognitive classification of translation procedures. The second chapter examines foreignization as a form or content retention of English fiction similes in the Ukrainian translation. Such English fiction similes are built on conceptual models, which are probably not rooted in the recipient's mind. The third chapter deals with domestication of English-Ukrainian fiction similes which realizes through the translation procedures. The research results are summarized in the following conclusions: Fiction simile is conceived as a cognitive structure, language, and speech instantiations of which implement the basic conceptual model CONCEPT-TARGET A IS LIKE CONCEPT-SOURCE B ACCORDING TO CHARACTERISTIC C. Fiction similes fall into several classes based on the potential degree of the specificity of the concepts constituting their conceptual models and their potential rootedness in the minds of representatives of the source-text and the target-text cultures. The following types of fiction similes are identified: conventional, original, allusive, realia-based, and phraseological. The translation strategy is viewed as a potentially conscious cognitive-communicative activity of the translator, which is realized through translation procedures, that is, cognitive-communicative actions aimed at solving specific translation problems within the sentence-utterance as part of the text. Translation procedures include: 1) retention of form or retention of content of the source-text simile, both preserving the source-text conceptual model; 2) replacement of the source-text simile with a simile based on a different conceptual model; 3) reduction of the simile to explanation of its content; 4) omission of the simile; 5) addition of the simile in the target text to translate the fragment of the source text containing no comparison. Foreignization realizes through retention of form or retention of content. Retention is used for allusive, original, phraseological, or realia-based similes, built on conceptual models, which are probably not rooted in the recipient's consciousness. Domestication realizes through all the translation procedures and forms two dichotomies: complete domestication (associated with changes at the cognitive level) vs. partial domestication (limited to changes at the structural-semantic level) and compulsory domestication (caused by inconsistency of grammatical structures and/or conceptual models of source and target similes) vs. optional domestication (not caused by linguacultural or (sub)cultural specificity). Complete domestication entails applying such translation procedures as replacement, reduction, omission, and addition, which are compulsory (in the case of linguacultural and (sub)cultural specificity of the source-domain concepts of the source-text phraseological and allusive similes, as well as linguacultural specificity of phraseological units that do not contain comparison) or optional (in the case of conventional and original similes). Partial domestication is mostly optional and is divided into lexical-grammatical and stylistic: stylistic-morphological and stylistic-lexical. Partial domestication applied to neutralise foreignization is compulsory.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Ахмедова Е. Д. Стратегії і методи англо-українського перекладу засобів мовного втілення еталонів художніх порівнянь. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія

«Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов». 2020. № 91. С. 80–86. DOI: https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-91-10

- Ахмедова Е. Д. Стратегії англо-українського перекладу художніх порівнянь: когнітивний аналіз. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Германістика та міжкультурна комунікація. 2020. Вип. 2. С. 92–99. DOI: https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-2-13
- Ахмедова Е. Д. Заміна когнітивних моделей англомовних художніх порівнянь в українських перекладах. Збірник наукових праць «Південний архів (філологічні науки)». 2021. Вип. 87. С. 78–84. DOI: https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2021-87-12.
- Ахмедова Е. Д. Згортання англомовних художніх порівнянь в українських перекладах. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія Філологія. Журналістика». 2021. Том 32 (71). № 5. С. 235–239. DOI: https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.5-1/40
- Мартинюк А. П., Ахмедова Е. Д. Когнітивний перекладацький аналіз художніх порівнянь. Cognition, communication, discourse. 2021. № 23. С. 72–86. DOI: https://doi.org/10.26565/2218-2926-2021-23-05
- Martynyuk A. Akhmedova E. (Sub)cultural specificity of fiction simile and the choice of translation strategy. Topics in Linguistics. 2022. Vol. 23, Iss. 2. P. 50–62. https://doi.org/10.2478/topling-2022-0011 (Scopus)
- Ахмедова Е. Д. Стратегії англо-українських перекладів мовного втілення еталонів порівнянь у художньому тексті. Science And Education A New Dimension. Philology. 2019. Vol. 7 (61), Iss. 210. С. 7–9 (Угорщина).
- Martynyuk A., Akhmedova E. Omission and addition of fiction similes: cognitive translation analysis. Translation Studies in Ukraine as an Integral Part of the European Context : collective monograph. 2023. P. 144–157.

Наукова (науково-технічна) продукція: методи, теорії, гіпотези

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мартинюк Алла Петрівна

2. Alla Martynyuk

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2804-3152

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Жулавська Ольга Олександрівна

2. Olha Zhulavska

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3132-6877

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний університет

Код за ЄДРПОУ: 05408289

Місцезнаходження: вул. Римського-Корсакова, буд. 2, Суми, Сумський р-н., 40007, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Засєкін Сергій Васильович

2. Serhii Zasiekin

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.16

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-9453-3534

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Волинський національний університет імені Лесі Українки

Код за ЄДРПОУ: 02125102

Місцезнаходження: проспект Волі, буд. 13, Луцьк, Луцький р-н., 43025, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Тащенко Ганна Володимирівна

2. Ganna Tashchenko

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.16

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9008-4935

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Черноватий Леонід Миколайович
2. Leonid Chernovaty

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3411-9408

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Ребрій Олександр Володимирович
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Ребрій Олександр Володимирович
Відповідальний за підготовку облікових документів	Шевченко Андрій Олександрович
Реєстратор	УкрІНТЕІ

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності

Юрченко Тетяна Анатоліївна